

TANULÁSI IGÉNYEK ÉS SZÜKSÉGLETEK KÜLFÖLDI VENDÉGMUNKÁRA VÁLLALKOZÓ FELNÖTTEK KÖRÉBEN

THE EDUCATIONAL DEMANDS OF LABOR MIGRANTS

FAZAKAS GABRIELLA – KISS ADÉL

Pro Educatione Egyesület, Csíksomlyó

gabifazakas@yahoo.co.uk, adelkacska83@gmail.com

Összefoglalás

Tanulmányunk vendégmunkásként külföldön dolgozó felnőttek körében vizsgálja a tanulási igényeket és szükségleteket. A mélyinterjú módszerével dolgozó vizsgálatban azoknak a területeknek a beazonosítására törekedtünk, ahol a megkérdezettek tudás és kompetencia hiányt tapasztaltak. Ezen felül elemeztük jelenlegi tanulási aspirációikat. A vizsgálatban a közvetlen társadalmi környezet és a tágabb társadalmi kontextus tanulást meghatározó elemeiről is szólnunk.

Kulcsszavak: vendégmunka, felnőttkori tanulás, tanulási igények, tanulási szükségletek

Bevezető

Jelen tanulmány a NAMED projekt (Narratives of Working Migration as Tools for the Assessment of Education Demands – **Vendégmunkás életutak, mint a tanulási igények feltérképezésének eszközei**¹) keretében készített kutatás eredményein alapul. A felnőttképzési jellegű nemzetközi projektben résztvevő 3 partner-

¹ Az Erasmus+ támogatású felnőttképzési stratégiai partnerségi projektben a németországi Alsó-Szászországi Katolikus Felnőttképző Egyesület (Katholische Erwachsenenbildung im Lande Niedersachsen e.V. - KEB), a lengyelországi Európai Tanulmányokért Alapítvány (Foundation for European Studies - FEPS) és a Csíksomlyón működő Institutio Pro Educationem Transilvaniensis Egyesület vesz részt. A projektről további információk: www.namededucation.net honlapon olvashatóak.

szervezet arra vállalkozott, hogy vendégmunkásként külföldön dolgozó felnőttek körében vizsgálja a tanulási igényeket és szükségleteket azzal a céllal, hogy kutatási eredményeken alapuló felnőttképzési programot dolgozzon ki a vendégmunkás célcsoportok számára. A projektben a tananyagfejlesztést és képzést tehát alkalmazott társadalomtudományi kutatás előzte meg.

A Pro Educatione Egyesület felnőttképzési hálózatához tartozó gyakorló felnőttképző szakemberek gyakran jelezték szakmai találkozóinkon, hogy a külföldi vendégmunkára vállalkozás kezdetén, de a vendégmunkás évek alatt is ez a célcsoport gyakran tapasztal meg olyan helyzeteket, amikor valamilyen területen információhiánnyal, tudáshiánnyal szembesül. Ezt a tapasztalatot a témához kapcsolódó, a térségi társadalom vendégmunkásai körében végzett kutatások, illetve a szakirodalom is alátámasztja (Bodó 2009, Blága 2014). Azért, hogy ezeket a hiányterületeket jobban, részleteiben is megismerjük, és a felnőttképzés részéről adekvát választ tudjunk nyújtani, a projektben a narratív életinterjú módszerét használtuk. Úgy tekintettünk a munkamigrációs gyakorlatot (is) részleteiben bemutató interjúkra, mint amelyek megfelelő eszközök lehetnek a vendégmunkások tanulási igényeinek és szükségleteinek feltérképezésére. A nemzetközi együttműködésben megvalósított vizsgálat eredményeit a kutatók egy szabadon hozzáférhető kutatási zárótanulmányban tették közzé². A kutatás eredményei alapján pedig a projektpartnerek egy olyan felnőttképzési tantervet dolgoztak ki, amely a vendégmunkások tanulási igényeire és szükségleteire válaszol.

A kutatásról

A külföldi vendégmunkások tanulási igényeinek és szükségleteinek feltárására a minőségi kutatási módszerek közül a narratív interjút választottuk. Ez lehetőséget adott arra, hogy a kutatás központi kérdését kontextusában és kerettörténetekben ismerjük meg. Részletes rálátást kaptunk az interjúra vállalkozó vendégmunkások élethelyzeteire, motivációs kérdésekre, családi háttérre és számos olyan részletre, amelyek mélyebb megismerésre adnak lehetőséget. Az elkészült és begépelt interjúkat pedig a megalapozott elmélet (grounded theory) módszerével elemeztük és értelmeztük. A projektben 3 országban 41 interjú készült, a fentebb említett kutatási

² https://jimdo-storage.global.ssl.fastly.net/file/0c09f6f4-102b-45b6-8089-766be7fa8769/NAMED_Study.pdf

zárótanulmány ezeket dolgozza fel. A jelen cikk pedig a romániai vendégmunkásokkal készült 13 interjú eredményein alapul. Az interjúalanyok kiválasztását hólabda módszerrel végeztük a Pro Educatione Egyesület részéről a projektben résztvevő személyek kapcsolati hálóján keresztül. Az interjúk szervezése, illetve az interjúkészítés folytatása, a feldolgozás és az értelmezés a megalapozott elmélet (grounded theory) módszertana szerint történt, így egy-egy újabb interjúalany lekérdezése mindig az egyes (előző) lekérdezést követő tartalmi visszareflektálás után lett megszervezve. Az adatfelvételre 2019-2020-ban került sor. A romániai megkérdezettek közül 7 nő és 6 férfi, akiknek életében meghatározó szerepe van vagy volt valamely nyugat-európai országban szerzett vendégmunkás tapasztalatnak. Életkorukat tekintve a legfiatalabb interjúalany 21 éves a legidősebb 50 éves, míg a megkérdezettek fele harmincas éveiben jár. Az interjúalanyok többsége olyan személy, aki a kutatás ideje alatt is aktívan folytatta vendégmunkás életmódját. A megkérdezettek a magyar kisebbség tagjai Hargita és Kovászna megyékből. Külföldi munkavállalásuk során a következő területeken, illetve munkakörökben próbálták ki magukat: sofőr, otthoni beteggondozó, mezőgazdasági munkás, bébiszitter, házvezetőnő, építőipari munkás, pék, fitneszoktató. A többség számára célországok általában német és angolszász nyelvterületű országok voltak. A megkérdezettek között egyaránt megtaláljuk azokat, akik időszakosan tartózkodtak külföldön (pl. szezonmunkára mentek), és azokat is, akik huzamosabb ideig életmódszerűen éltek és dolgoztak más országban.

Vendégmunkások tanulási igényei és szükségletei

Az interjúbeszélgetés során feltett kérdések arra irányultak, hogy az interjúalanyok megfogalmazzák melyek voltak azok a hiányos vagy hiányolt tudáselemek, illetve képességek, amelyek miatt nehezebben indult és alakult a külföldi munkavállalás, és amelyeknek a birtokában a vendégmunkások vélhetően könnyebben boldogultak volna a külföldi munkavállalás során. Továbbá érdekelt, hogy milyen formákban tanulnának és milyen tartalmak iránt érdeklődnek most, azaz bizonyos külföldi munkatapasztalat megszerzése után. A válaszokban találunk konkrét referenciákat hiányos és hiányolt tudáselemekre vonatkozóan, ugyanakkor a közlésekben vannak burkolt utalások is, amelyekből tanulási igény vagy szükséglet kikövetkeztethető. A külföldi munkavállalás eleve egy olyan helyzet, amely sok szempontból (a kulturális különbségek, társadalmi működés különbözőségei, stb. miatt) az új tudás- és tapasztalatszerzés ösztönöz. Az otthon szerzett tudás és tapasztalatok

összevetődnek, összehasonlíthatódnak a külföldi munkavállalás során szerzett tudással és tapasztalatokkal. A különbözőségek meglátása, az egyéni boldogulás módjainak keresése mind egy jelentős tapasztalat általi tanulást jelent. Valamennyi interjúalanyunk kimondja valamilyen formában, hogy a külföldön szerzett munkatapasztalat egy életiskola, egy olyan tanulási folyamat, amely egy életre szóló új tapasztalatot jelent.

Kulcsfontosságúak a *nyelvi kompetenciák*, a kutatásban résztvevő interjúalanyok mindegyike külön kitért erre. Azok, akik rendelkeztek nyelvtudással azt emelték ki, hogy mennyire sokat jelentett számukra a külföldön való boldogulásban. A nyelvtudás révén például csoportvezetői funkciót vagy komplexebb feladatkört kaptak a megkérdezettek. Azok, akik hiányos nyelvi kompetenciákkal jellemezték magukat, gyakrabban rászorultak mások segítségére, és ezáltal kiszolgáltatottabbak voltak. Több interjúalany is említette, hogy ugyan az iskolai tanulmányaik alatt tanultak idegen nyelvet, de hiányos ismeretekkel maradtak, és a külföldi munka hozta kényszerhelyzetekben sokkal gyorsabban megtanulták azt a minimumot, ami a gyakorlatban szükséges volt számukra a boldoguláshoz. Az idegen nyelvi tudás szintje illetve a nyelvtanulásra ösztönözöttség alapján kirajzolódik három csoport: (1) minimális nyelvtudással rendelkezők, akik nem is igazán motiváltak a nyelvtanulásra (mivel közvetlen munkatársaik, akikkel kommunikálnak, szintén a származási ország állampolgárai, és a munkavégzés – pl. mezőgazdasági munka, szezonmunka - nem is követel idegen nyelvi ismeretet). Ők legfenebb néhány olyan esetet említenek, mint munkabaleset, szerződéskötés, bérelszámolás, ahol jól jött volna a nyelvtudás (könnyebben elboldogultak volna, esetenként elkerülhették volna a kizsákmányolást). (2) A munkavégzéshez szükséges alap nyelvismerettel rendelkezők, akik motiváltak a nyelvi kompetenciák továbbfejlesztésére. Ők gyakran kerülnek kapcsolatba más országokból jövő vendégmunkásokkal, akikkel kommunikálniuk kell a munka végett (bár kevés a kapcsolatuk például a célország polgáraival), pl. sofőrök, szállításban vagy építkezésben dolgozók. Köreikben a munkavégzéshez szükséges nyelvismeret az elsődlegesen szükséges tudás. (3) A célország állampolgáraival való direkt érintkezést igénylő munkakörökben pedig a jobb vagy jó nyelvi kompetenciákkal rendelkező és továbbtanulásra is motivált munkavállalók jelennek meg (az otthoni beteggondozás, a turizmus, a gyermekfelügyelet például ilyen területek, illetve munkakörök). Az idegen nyelv ismerete tehát olyan tényező, amely hasznos, szükséges és így tanulási kényszert, illetve motivációt is jelenthet a megkérdezettek

számára. Maguk az interjúalanyok néhány eszközt, illetve a nyelvtanulás módját is megemlítik: a munkahelyzetek, a társas érintkezés a tapasztalat általi tanulás a leg-hatásosabb „nyelviskola”, de az okostelefonon elérhető fordító és nyelvtanító prog-ramok, illetve az informális körökben egymástól való tanulás (például családtagok vagy barátok egymástól való informálódása és tanulása is jellemző). Van, aki nyelvtanulással előzetesen rákészől a külföldi munkavállalásra, de olyan személlyel is beszélgettünk, aki az otthon töltött időszakokban nyelvtanfolyamra is beiratkozik, hogy fejlessze nyelvtudását.

A nyelvi ismereteken és kompetenciákon túl, de azokkal összefüggésben jelent-kezik egy olyan további tudáselem szükséglet és igény, amely arra vonatkozik, hogy az interjúalanyokat a célországban a *munkavállalói minőségükben milyen jogok* illetik meg, illetve milyen kötelezettségeik vannak: a munkatörvények szerint a mun-kaerőpiacon, társadalombiztosítás, egészségbiztosítás, lakhatás, adózás terén, emberi jogokban, külföldi (tovább)tanulási kötelezettségek és lehetőségek terén. A megkér-dezett interjúalanyok egy része olyan közvetítésben került a külföldi állásába, amely révén már a munkaszerződése, az adózási kötelezettségei, néhány vonatkozásban a munkavállalói jogai tisztázottak, előre ismertek voltak. Ez egyfajta biztonságot, kere-tet és előnyt jelentett számukra, összevetve azokkal a személyekkel, akik maguk kellett e téren informálódjanak és boldoguljanak, ami egy nehéz, kihívásokkal teli tanulási folyamatnak bizonyult. Egy idegen nyelvű munkaszerződés megértése, egy külföldi hivatalban való ügyintézés, egy nyelviskola látogatásának megszervezése munka mellett, munkabaleset esetén az egészségügyi ellátás igénylése, egy lakhatási vagy albérleti egyezség megkötése – mind-mind olyan terület, ahol ismeretek hiá-nyában korlátokba ütközött egyik vagy másik interjúalanyunk. Ezek illetve a hasonló jellegű problémák olyan terheket jelent(het)nek a vendégmunkásoknak, amelyet megfelelő válaszreakciók (jó információkezelési képesség, hatékony autonóm tanu-lási képesség, stb.) hiányában akár a külföldi munkavállalás lezárására is kényszerít-heti az egyéneket.

Az előbbieken sorolt terhelések (amelyeknek jelentős része a tudás-, informá-ció-, tapasztalathiányban, a kevésbé fejlett egyéni képességekben, stb. gyökerezik) átvezetnek egy további területre, amely a tanulás szempontjából fontosnak bizonyult a vendégmunkások számára, ez a *pszicho-szociális tényezők területe*. A fentebb említett nyelvtudás hiánya például (más tényezőkkel együtt, mint: alacsony ön-bizalom vagy önértékelés) jelentős stresszfaktor, derül ki az interjúbeszélgetésekből.

Ezek a tanulási folyamat szempontjából gyakran blokkoló tényezők. Voltak az interjúalanyaink között olyanok is, akik a munkájuk jellegéből adódóan (bébisitter, beteggondozó) nyelviskolába jár(hat)tak, miközben azt tapasztalták meg, hogy a célország lakossága elismeri és támogatja továbbtanulási törekvéseiket.

A vendégmunkás életvitellel gyakran együtt jár a beszűkült vagy leszűkített társas kapcsolatok a célországban, a külföldön végzett munka során, amikor csak kis, szűk kapcsolati körben mozognak a munkavállalók. Ráadásul hosszú munkaprogram is társul ehhez, ami tovább korlátoz(hat)ja a tanulási motivációkat, lehetőségeket, gyakorlatot.

Az interjúbeszélgetésekből kiderült, hogy az önismeret terén is jelentős tudás és tapasztalatöbbséget tud hozni a külföldön végzett munka. Az önbizalom, önértékelés, önkifejezés, kommunikáció, az önmagukért való kiállás képessége, önérvényesítés, konfliktuskezelés, az önmagukkal való elégedettség, az egyéni erősségek és gyengeségek szempontjából is hordoz új tudásgyarapítás lehetőséget. Különösen az egyének munkaerőpiaci kizsákmányolása szempontjából emelték ki az interjúalanyok (túlóra, fizikai és lelki egészség), hogy ezek a terhelések erősek, és szükséges a felismerés és tudatosítás, hogy ezeken a tényezőkön dolgozni, egyéni kompetenciákat fejleszteni lehessen. A pszicho-szociális aspektusokhoz tartozik továbbá annak a komplexitásnak a kezelési képessége, amely a külföldi munkavállalással együtt jár: a gyors munkatempó, a munkavolumen, az időmenedzsment, információfeldolgozás és elemzés képessége.

Egy további terület, ahol tudásszerzésről számolnak be interjúalanyaink, az a *szakterület*, amelyen külföldön dolgoztak. Igaz ugyan, hogy a legtöbb interjúalany nem az itthon megszerzett iskolai végzettsége vagy szakmája szerinti szakterületen kapott állást. Viszont értékelik, kiemelik, hogy egy új szakterületen betekintést nyerhettek számukra új dolgokba: technológiát, eszközöket, mechanizmusokat ismerhettek meg. Volt az interjúalanyok között olyan személy, aki megfogalmazta, hogy ezek számára itthoni környezetben hasznosítható potenciális tudást, ismeretet vagy képességet jelentenek.

Összességében egy idősíkon tekintve a tanulás és tapasztalatszerzés kérdését azt látjuk, hogy az egyének különböző módokon készülnek a külföldi munkavállalásra, vannak területek, amelyen tudatosan számba veszik a meglévő tudásuk (m)értékét (pl. idegen nyelv, önérvényesítés képessége, stb.), miközben a más világ és környezet hoz helyzeteket, amelyek ennek a tudásnak az újraértékelésére sarkallnak.

A több havi vagy évi külföldi munka és tapasztalatszerzés sok esetben megmutatja a tudás-hiányosságokat is, ösztönözve a kihívásokra való válaszadást, a problémákkal való megküzdést, így egy tanulási folyamatot generál a vendégmunkás életvitel fenntartásában.

A vendégmunka gyakorlatát meghatározó közvetlen társadalmi tényezők

A kutatásban azon túlmenően, hogy kerestük a tanulási szükségleteket, illetve igényeket, figyelembe vettük a szűkebb és tágabb társadalmi kontextust is. Ezért kérdeztük az interjúalanyokat a korábbi iskolai és felnőttkori *tanulási tapasztalataikról*. A megkérdezettek közül 5 interjúalany, valamennyien nők jelzik, hogy iskolai tanulmányaikban jól teljesítettek. Meg tudnak nevezni olyan személyt, aki a tanulás szempontjából modell értékű volt számukra. A férfiak nem a teljesítményt, hanem a csapatmunkát, kísérletezéseket említik iskolai tanulmányaik idejéről. A női interjúalanyok között vannak, akiket a kalandvágyuk, érdeklődésük, tanulási ambíciók irányítottak külföldre. Emellett pedig látjuk azokat a szereplőket is, akiket a családi környezet a tanulási életpálya rövidre tervezésére, a mielőbbi munkavállalásra, a saját lábra állásra ösztönzött. Volt interjúalanyunk, aki kiemelte: az ő környezetében vannak felsőfokú végzettségű ismerősök, akik nehezen tudnak boldogulni a hazai munkaerőpiacon, így inkább negatív példák a tanulásra ösztönzés szempontjából. A felsőfokú végzettségű interjúalanyaink esetében látjuk, hogy dinamikus tanulási életpályáik vannak, és a külföldi munkakörnyezetben is számos önként vállalt tanulóval válaszolnak, mert kihívásként élék meg azokat. Női, középkorú interjúalanyaink közül ketten is kiemelik, hogy hiányolják, hogy nem szerezték meg az érettségit. Férfi válaszadóink a szak- vagy szakmaspecifikus új tudás szerzésének lehetőségei ösztönöz(het)ik tanulásra a külföldi munkavállalás során (ha van már egy előzetes szakmai érdeklődés, amit a munkatársakkal való további információszerzés és megosztás tovább gyarapíthat).

A közvetlen *családi környezet* részéről a külföldi munkavállalásra erősen ösztönző hatás a munkás szülő mintája, aki az iparban vagy mezőgazdaságban számos munkaórát ledolgozik, nehéz megélhetés mellett. Az ilyen családi háttérben hiányzik a dinamikus munkaerőpiaci életút képe vagy gyakorlata, nincs igazán más munkaerőpiaci alternatíva. (Ennek számos eleme a tágabb országos munkaerőpiaci környezethez és ott jellemző kedvezőtlen feltételekhez kapcsolódik.) Emiatt nem kedvező minta a hazai munkavállalásra ösztönzésben, sokkal inkább akaratlanul is a kilépésre

sarkallja a fiatalabb nemzedék munkavállalóit, derül ki a beszélgetésekből. A külföldön megvalósítható kereset, az általa otthon realizálható befektetések olyan lehetőségeket hordoznak, amelyekért a gyakran nehéz feltételeket, a megkülönböztetéssel járó terheket, a tanulásra való rákényszerülést is vállalták a megkérdezettek. Az interjúkban visszatér az az egyéni terv, amelyet a külföldi munkavállalás révén szeretnének megvalósítani, ez mintegy fogódzó, motiváló, megtartó erő a kitartáshoz, így a tanuláshoz is.

A vendégmunka gyakorlatát meghatározó tágabb társadalmi kontextus

A munkamigráció egyik mozgatórugója a hazai munkaerőpiaci helyzet és az hazai környezetben jellemző *munkaerőpiaci feltételek*. Ezek vidéki térségben ráadásul még kedvezőtlenebbnek bizonyulnak: magasabb munkanélküliség, kevés munkahely, nehéz megélhetési feltételek jellemzőek, amelyeknek kiegészítője a mezőgazdasági munka. Ezek gyakran kényszerítő tényezők a külföldre való kilépésben. A romániai gyakorlatban is egyre inkább jellemző a munkaerő bérbe adása, a megkérdezettek körében láthattuk, hogy többjüket hazai munkaadók szerveznek ki külföldi munkára (sofőrködés, beteggondozás, stb. területeken). Ezek a vállalatok, amellet, hogy az országon belül is kínálnak munkát, lehetőséget adnak a külföldi munka megtapasztalására is.

A külföldön való munkavállalás további meghatározója a *kereset* lehetősége. Hazai környezetben több tényező is nehezíti a kielégítő jövedelem realizálását. A megélhetés biztosítása kihívás, a családok nehezen tudnak pénzt spórolni, és még nehezebbnek tartják gyermekeik iskoláztatását. A kereset (vagy a kereset mértéke) nem növekszik „arányosan” a fogyasztás növekedésével, a családok által kialakított fogyasztási gyakorlatokkal. Gyakran társadalmi elvárásként érzékelik (pl. kisközösségekben) a felnőttek, hogy fel kell mutatni valamit közösségi szinten, nagyobb léptékű eredményeket megvalósítani (pl. házat építeni a gyermek számára), és ez – ahogy az interjúkból is láttuk –, néhány családra rendkívüli terheket ró, és a külföldi munka vállalása fele nyomást gyakorol.

A megkérdezett alanyok közül többnek is a külföldi munkavállalás „indítója” egy *interperszonális kapcsolati* tényező volt, amikor a (pár)kapcsolat egyik tagja (barátnő, menyasszony, férj, feleség vagy egyszerű „nagyon jó barát” stb.) miatt vagy révén indult el az egyén a külföldi munkavállalásra. Tehát a kapcsolati rendszerekben erősen jelen lévő, a kapcsolati rendszerektől erősen determinált gyakorlattá

lett a külföldi munka. Az általunk megkérdezettek esetében az interjúalanyok egy részének Romániában volt munkahelye – olyan munka, amely szakmai vagy pénzügyi szempontból nem kielégítő (ez egy másodlagos ráadás indok a külföldi munkavállalásban), azaz felfüggeszthető volt, így indultak el külföldre. Amennyiben a külföldi tapasztalat nem hozta a várt eredményeket, a hazai környezetbe (ugyanabba a munkakörbe vagy területre) próbáltak visszailleszkedni. Mások, akiknek korábban nem sok tapasztalata volt a hazai munkaerőpiacon, évekig folyamatosan fenntartják a cirkuláris munkamigrációt, ez válik több évre meghatározóvá számukra. A munkaerőpiaci strukturális feltételei, illetve hiányosságai tehát fenntartják, mozgatják a kifelé irányuló munkamigrációt.

A szakirodalom további kontextuális tényezőként nevezi meg, és a vizsgálatban is vizsgálatban is jelzik az interjúalanyok a munkamigrációról való gondolkodásuk változását az évek folyamán. Kutatók megfigyelték, hogy a '90-es évek során a vendégmunkások mentalitása elválasztotta egymástól a két világot (külföld és belföld), jelentős erőfeszítésekkel törekedve, hogy a két világ határai egyértelműek maradjanak (Bodó, 1996) addig a 2000-es évek során végzett kutatások inkább arról számolnak be, hogy a határok külvilág és belföld között elmosódnak, a vendégmunkások könnyebben és sikeresebben tudnak igazodni a külföldi munka- és életkörülményekhez. A két lábon élés, az országból való gyakori munkavállalás célú ki- és belépés, a transznacionális migráció természetessé válik (Bodó, 2009). A migrációs gyakorlat az utóbbi évtizedek során jelentőset változott, az „ideiglenes kilépés” típusú (Bíró, 1996) migrációról a körkörös migrációra (Sandu, 2000) váltott. A mai, az aktuális munkamigrációs gyakorlat azonban továbbra is alakul, változik. Ezáltal újabb tere(ke)t ad a felnőttkori tanulásra és tapasztalatszerzésre.

Összefoglalás

A külföldre irányuló munkamigrációs gyakorlat vizsgálatából a tanulási igények és szükségletek felderítésére törekedtünk. A vendégmunkások előzetes iskolázottságát és felkészültségét vizsgáltuk, munkaerőpiaci tapasztalatiakat, a külföldi munkavállalás tapasztalatait és termelt tudástókékat azonosítottuk a vizsgálattal. Mindezt azzal a céllal, hogy a tanulási igények minél pontosabban, részletesebben körvonalazódjanak. Az elemzés nemcsak a vendégmunkások tanulási igényeire és szükségleteire derített fényt, hanem azt is világossá tette számunkra, hogy az igényelt vagy szükséges tartalmak továbbításának formája, mikéntje is rendkívül fontos. Az okta-

tás és felnőttképzés tekintettel kell legyen a vendégmunkások mindennapi életének sajátosságaira. A vendégmunkás lét körülményei olyan felnőttoktatást tesznek szükségessé, amely tekintettel van időkeretekre (a kurzusok ütemezésében igazodik a vendégmunkások rendelkezésére álló idő-erőforrásokhoz), a vendégmunkásoknak az oktatáshoz, képzéshez való hozzáférésére (térbeli, pénzügyi, de az információhoz való hozzáférést is számba veszi), az informális tanulás és a távoktatás lehetőségeit is mérlegeli (a vendégmunkások tanulása gyakran probléma-orientált, ehhez igazít tanulási vagy megoldási módot), az oktatás nyelvét tekintve is az igényekhez igazodik, és figyelni tud a résztvevők életkorára, társadalmi, valamint kulturális hátterére is. A vendégmunkások tanulási igényeit és szükségleteit a tartalmi és formai szempontok mellett számos további tényező is befolyásolja. Ezeknek a tényezőknek a hatása néhány oktatási tartalmat különösen is fontossá tehet, miközben egy adott képzési tartalom átadásához szükséges képzési formát is meghatározhatja. De elősegítheti vagy hátráltathatja a vendégmunkásoknak az oktatáshoz való hozzáférést és a tanulási sikereit. Ilyen tényezők, amelyeket a kutatás során azonosítottunk: a család (és ehhez kötődően a családi háttér, családdal vagy család nélkül vállalt munkamigráció, a reprodukív munka), a munka (azaz a munkahely, a munkafeltételek és munkakörnyezet, az anyagi helyzet), a migráció mikéntje (a migráció formája, tapasztalat a célországban, a munkamigráció időtartama), a személyiség (azaz a munkamigrációra vállalkozó személy személyiségjegyei), a képzettség (végzettségek, tanulási tapasztalatok, nyelvismeret, munkahelyi képzés). A munkamigrációt befolyásoló számos tényező ismerete arra ösztönzi a felnőttképzőket, hogy kihívásként tekintsenek munkájukra, és így olyan képzési tartalmakat és formákat dolgozzanak ki, melyek a leginkább igazodnak a vendégmunkások nagyon specifikus életfeltételeihez.

Szakirodalom

- Biró A. Zoltán (1996): Egyéni és kollektív identitás a kilépési gyakorlatban. In Bodó J. – Bartha Gy. (szerk.): *Elvándorlók? Vendégmunka és életforma a Székelyföldön*. Csíkszereda, Pro-Print Könyvkiadó, pp.123-142.
- Blága Ágnes (2014): Egy Székelyföldön szerveződő kiscsoport sajátos munkamigrációja Németországba. *Metszetek* 3, pp.153-170.

Bodó Julianna (1996): Az időszakos migráció hatása az egyéni és a családi életvezetésre. In Bodó J. – Bartha Gy. (szerk.): *Elvándorlók? Vendégmunka és életforma a Székelyföldön*. Csíkszereda Pro-Print Könyvkiadó, pp.187-202.

Bodó Julianna (2009): A vendégmunka-típusú migráció magatartásmintái a székelyföldi térségben. *FÓRUM Társadalomtudományi Szemle*, pp. 117–135.

http://epa.oszk.hu/00000/00033/00036/pdf/szemle_2009_1_bodo-julianna.pdf

Sandu Dumitru (2000): Migrația transnațională a românilor din perspectiva unui recensământ comunitar. *Sociologie Românească* 3–4, pp.5–50.

[http://www.arsociologie.ro/images/stories/sr/articles/sr_2000_3-4/SR_2000\[III\]2\(3-4\)_5-50_Sandu.pdf](http://www.arsociologie.ro/images/stories/sr/articles/sr_2000_3-4/SR_2000[III]2(3-4)_5-50_Sandu.pdf)

Abstract

The present study examines the education demands of labor migrants. Working with the method of narrative interview we aimed to identify areas where labor migrants experienced lack of knowledge and lack of competence in their migration and work abroad. Furthermore, we analyzed labor migrants actual learning aspirations. In this study we discuss the intermediary factors influencing learning among labor migration and elements of the larger social context that determin learning in adulthood.

Keywords: guest work, adult learning, learning needs, learning demands